

Renáta Bohuslavová

Odsun/vyhnání sudetských Němců v reflexi dobového tisku a v české poválečné literatuře

bakalářská práce
Ústav české literatury a komparatistiky

Renáta Bohuslavová si zvolila živé a nelehké téma, zaměřila se přitom na to, jak o odsunu/vyhnání psala česká dobová periodika, tedy na rozměrný materiál soustavně v našem (literárním) dějepisectví dosud nezpracovaný. Svůj cíl vymezila v úvodu: „na základě několika vybraných článků z uvedených periodik konkrétně ukázat způsob, s jakým uvedení představitelé přistupovali k ‚německé otázce‘ po druhé světové válce“ (s. 6). V následujících kapitolách pak tematizuje nejprve předpoklady – proměny společensko-politické situace ve třicátých letech a česko-německé vztahy v reflexi předválečného tisku, prostřednictvím časopisu *Přítomnost*, příspěvků Ferdinanda Peroutky a Mileny Jesenské, a činnosti Přemysla Pittra. Poté ukazuje, jak vznikla a jak se proměňovala myšlenka odsunu v době druhé světové války i jak byla uskutečňována v poválečných měsících. V zásadní třetí kapitole se konečně věnuje reflexi odsunu Němců v českých periodikách různého politického a světonázorového založení v letech 1945–1948. Poskytuje nejprve přehled stanovisek a proklamací deníků politických stran Národní fronty, poté osvětluje poválečnou humanitární činnost Přemysla Pittra a jeho kritiku excesů a principu kolektivní viny, kterou nahlíží jako „zásadní“ pro vnímání prvních ohlasů odsunu. Soustřeďuje se poté na další kritiky probíhajícího odsunu, zvláště na týdeníky Československé strany lidové *Obzory* a *Vývoj*, vedené Pavlem Tigridem, na Peroutkův *Dnešek* a reportáže Michala Mareše (jejich vyhraněnost a ohlasy i důsledky, jimž se autor také věnoval ve svých vzpomínkách).

Autorka pracuje s vhodně vybranými texty, v nichž si všímá stylu, rétoriky a klíčových pojmů, pozorně je analyzuje a interpretuje jako příklady převažujícího i většině odporujícího způsobu myšlení a vyjadřování. Nálezy v tomto smyslu jistě nejsou překvapující, ovšem dovolují podrobněji sledovat očekávatelné tendence a mravní založení různorodých postojů i jejich konsekvence. Práce zároveň podává ucelenou charakteristiku pojednaných časopisů jako svébytných kulturních a politických institucí a ukazuje možnosti dobové diskuse a polemiky nad různými aspekty a jevy, jež odsun – jako „jedno z nejdůležitějších témat, které naplňovalo většinu tehdy vycházejících periodik“ (s. 55) – provázely, a to s ohledem na kontext a mocenské tlaky ve sledovaném období, na druhou stranu se zdůrazněním odvahy a nadhledu představených autorů. „Ačkoliv jejich závěry nemusí mít z dlouhodobého historického pohledu na problematiku odsunu velkou

váhu, pro zachycení tehdejších společenských poměrů jsou jejich příspěvky neocenitelným zdrojem informací,“ může autorka konstatovat na závěr (s. 57).

Práce je založena obecně historiograficky – jde přirozeně hlavně o společenské poměry a politické děje, resp. poznávání „aktuální společenské situace“ (s. 6); tomu odpovídá také soupis pramenů a sekundární literatury (včetně vzpomínkových prací). Důsledkem je také popisně rekapitulující (nutně kompilační), kterou bylo možné zkrátit (s odkazy na příslušnou literaturu) a již tím zvýraznit polovinu druhou, tedy třetí kapitolu s původním vhladem do konkrétního časopiseckého materiálu. Problematický je vztah k literárněhistorickým jevům a absence odpovídajícího literárního materiálu (podle titulu: „v české poválečné literatuře“). Nabízí se tedy otázka, jak charakterizovat literárněhistorický význam analyzovaného materiálu, resp. tematického výseku dobové publicistiky a kritiky?

Zvolené téma se týká velmi širokého záběru materiálu, s nímž se autorka úspěšně vyrovnala; výběr dobových periodik a osobností lze považovat vzhledem k tématu za reprezentativní. Úsilí o celistvost zachycení mnohostranné problematiky podpořila relevantním výběrem a užitím literatury předmětu, jejíž reflexi a třídění rovněž nabízí. Faktograficky by bylo třeba upřesnit, že Přítomnost nevycházela až do roku 1945 (s. 11) – úředně byla zastavena 31. srpna 1939, okupační úřady se sice pokusily o obnovení titulu a jeho propagandistické využití v letech 1942–45 za redakce E. Vajtauera, nicméně s Peroutkovou Přítomností tento časopis neměl kromě názvu nic společného (viz heslo V. Forsta v Lexikonu české literatury). Jelikož se před veřejností nepodařilo navodit dojem kontinuity, lze těžko říct, že „Přítomnost byla zdiskreditována kolaborantským vedením“ (s. 44). Vytknout je bohužel nutno gramatické chyby (opakovaně shoda přísudku s podmětem (např. „objevovali se názory“, s. 19–20; „osobnosti navazovali“, s. 57). Jinak je předložená práce zpracována vcelku pečlivě, formulačně jistě a přesvědčivě.

Renáta Bohuslavová osvědčila schopnost materiállové a analytické práce a především historického výkladu. *Doporučuji její bakalářskou práci k obhajobě a navrhuji hodnocení výborně až velmi dobře* (podle průběhu obhajoby).

PaedDr. Luboš Merhaut, CSc.

V Praze 1. září 2014